

NEVARNOST KLOPOV

Spadajo med največje pripadnike reda pršic. *Ixodes ricinus*, je najbolj pomembna in najbolj razširjena vrsta v Evropi. Do nadmorske višine 600 m je klopov veliko, v višjih legah jih je manj. Zgornja meja, kjer jih še najdemo, je 1600 m.

Razširjeni so na zaraščenih, slabo kultiviranih površinah. Visoka trava z grmovjem, robovi jas in gozдна podrast so raj za širjenje teh krvosesnih zajedavcev.

Pri naših zemljepisnih in podnebnih razmerah so klopi aktivni od pomladi do pozne jeseni.

Aktivnost klopa je odvisna od zunanje temperature. Kadar je temperatura nižja od 5 do 7 °C, klopi mirujejo.

Zajedavec s čutnimi laski in kemičnim čutilom na prednjem paru nog zazna najšibkejšo toplotne tokove, premike in rahel vonj. Tako odkrije primerno žrtev, na katero se prisesa.

Gostitelji so najpogosteje mali gozdni sesalci in ptiči, lahko pa tudi večje živali. Človek je le naključni gostitelj. Pri prehodu na človeka išče tiste predele kože, ki so nežnejši, da je prodor lažji. Človek klopovega ugriza navadno sploh ne zazna. Preden klop začne sesati, izloči nekaj sline z mešanico snovi, ki ublažijo bolečino in preprečujejo strjevanje krvi.

KAKO ODSTRANIMO KLOPA?

Na klopa, ki je prisesan na kožo, najprej nanese nekaj kreme ali olja.

Ko klopov oprijem po nekaj minutah popusti, ga s pinceto odstranimo.

Klopa ne odstranjujemo na silo! Tako bomo namreč odtrgali samo njegov zadnji del, glava, ki povzroči gnojenje, pa bo ostala v koži.

KAKO SE ZAŠČITIMO?

Najustreznejša zaščita pred ugrizi klopov so primerna oblačila in repelenti. Oblačila naj bodo svetlih barv (klop je tako bolj viden), z dolgimi rokavi in hlačnicami, gladka visoka obutev in pokrivalo naj zakrijejo čim več kože. Ko se vrnemo domov, je nujno, da si natančno pregledamo telo (kožne gube, uhlje, dimlje, pazduhi), se oprhamo in umijemo glavo.

BOLEZNI, KI JIH PRENAŠAJO KLOPI!

Klopi prenašajo najmanj dva povzročitelja bolezni, in sicer povzročitelja klopnega meningitisa in borelioze.

Klopni meningoencefalitis

Kot samo ime pove, virus, ki povzroča meningoencefalitis, prenašajo klopi. Klopni meningoencefalitis je zaradi pogostnosti, resnosti bolezni in možnih doživljenjskih posledic pomemben zdravstveni problem.

Klopov ugriz ne povzroča bolečin in tudi na kraju ugriza ni opaziti bolezenskih znamenj.

Kdaj in kje se lahko okužimo?

Klopni meningoencefalitis se pojavlja sezonsko, saj je bolezen povezana z biološko aktivnostjo klopov. Največ klopnega meningoencefalitisa v Sloveniji je od maja do oktobra. Prvi primeri se lahko pojavijo že marca, največ jih je v toplih poletnih mesecih, julija in avgusta, ko je aktivnost prenašalcev in žrtev največja. Mila zima in vlažna pomlad pa še okrepi dejavnost klopov.

Endemično območje v Sloveniji se razprostira po celotnem alpskem svetu do Save, predvsem na nadmorskih višinah med 500 in 2000 metri. Omejimo ga lahko s črto, ki poteka od Jesenic, čez Škofjo Loko in Postojno do Kočevja, nato proti Litiji, prek Zidanega Mostu, mimo Celja in Šentjurja proti meji s Hrvaško in čez Pohorsko hribovje na Madžarsko, kjer se endemično območje nadaljuje.

Katere so možnosti okužbe?

Najpogosteje je vzrok okužbe stik z okuženim klopom, ko ta s slino v kožo vbrizga tudi povzročitelja.

Katere faze bolezni poznamo?

Bolezen se praviloma razvija v dveh fazah.

Prva faza: Bolezenski znaki prve faze klopnega meningoencefalitisa se pojavijo večinoma od sedem do 14 dni po okužbi. Pojavijo se neznačilne težave, kot so: slabo počutje, bolečine v mišicah, vročina, glavobol, bruhanje, bolečine v trebuhu in driska. Ta faza traja do šest dni.

Sledi prosti interval, ki lahko traja celo do dva tedna in loči obe fazi. V tem času so bolniki običajno brez težav ali pa imajo blag glavobol.

Druga faza: Začne se z visoko temperaturo, glavobolom, bruhanjem in včasih celo nezavestjo. Zaradi lajšanja nastalih težav je potrebno zdravljenje v bolnišnici, ki traja različno dolgo, odvisno od stopnje in lokalizacije prizadetosti osrednjega živčevja. Izid bolezni je ponavadi dober, čeprav je bolezen lahko tudi smrtna. Možen je pojav ohromitve mišic, ki lahko ostane trajno, pri skoraj tretjini zbolelih pa zdravstvene težave trajajo več mesecev.

Drugo fazo bolezni pri odraslih lahko razdelimo v naslednje tri oblike:

Meningitis (vnetje možganskih ovojnic): Za meningitis so značilni glavobol, vročina, slabost ali bruhanje in otrdelost vratu. Prizadetega pogosto moti svetloba. Navadno se okreva brez trajnih posledic. Neposredne smrtne nevarnosti ni.

Meningoencefalitis (encephalitis = vnetje možganov): Poleg znakov meningitisa se pridružijo še težave, ki so odsev vnetja možganskega tkiva: tresenje (največkrat prstov in jezika), težave z mišljenjem in zbranostjo, razne stopnje motenj zavesti (v hudi obliki koma). Še posebno težko je stanje v primerih, ko je prizadeto možgansko deblo.

Mielitis (meningoencefalomielitis = bolezen, podobna otroški paralizi): Simptomom in znakom meningoencefalitisa se pridružijo še znaki, ki so posledica vnetja hrbtenjače, kar se največkrat pokaže z ohromitvami udov in/ali dihalnih mišic.

Katere so lahko trajne posledice meningoencefalitisa?

Klopni meningoencefalitis lahko pusti trajne posledice. Te se pojavljajo pri 35 do 58 odstotkih bolnikov, ki so preboleli to bolezen.

Posledice močno vplivajo na kakovost življenja, povzročajo dolgotrajno bolnišnično zdravljenje in rehabilitacijo

Klopni meningoencefalitis lahko povzroči dolgotrajne, kognitivne motnje delovanja centralnega živčnega sistema, tedaj je čas okrevanja zelo dolg.

Največji delež bolnikov ima močne glavobole, vrtoglavico, zmanjšano sposobnost koncentracije, depresije, motnje v delovanju avtonomnega živčnega sistema ter motnje razpoloženja in sluha. Nekateri bolniki postanejo delno ohromljeni, pojavi se lahko celo mišična atrofija.

Najboljša zaščita pred boleznijo je cepljenje!

Potrebno je 3-kratno cepljenje. Prvič in drugič se običajno cepi v razmiku enega meseca, tretji odmerek pa se ponovi čez 6 do 9 mesecev. Pomembno je, da dobimo dva odmerka cepiva. Na ta način dosežemo, da smo takrat, ko nastopi sezona klopotov, že ustrezno zaščiteni. Imunost se obnavlja vsakih 5 let z enim odmerkom cepiva. Cepijo se lahko tudi otroci, ki so že dopolnili 3 leta.

Borelioza

Pri človeku je bolezen, ki prizadene več organskih sistemov.

Rdečina je prva faza bolezni in je tako rekoč edina takojšnja značilna bolezenska sprememba, ki pa se izrazi samo pri približno 60 odstotkih okuženih. Drugi bolezenski znaki, ki se lahko pojavijo, so vročina, močno potenje, zlasti ponoči, vrtoglavica, glavobol, bolečine v mišicah in izrazita utrujenost. Rdečina se pojavi 2 do 32 dni po klopovem ugrizu, običajno na mestu ugriza. Lahko pa se pojavi celo na drugem delu telesa, kjer klop sploh ni bil prisesan. Koža je najprej rdeča. Za dlan velika rdečina začne v sredini bledeti, robovi pa ostanejo rdeči in se širijo, zato imenujemo to kožno spremembo tudi potujoča rdečina.

Zelo pomembno je, da ne spregledamo značilnega rdečega madeža. Kljub temu, da kožne spremembe po določenem času tudi brez ustreznega zdravljenja izginejo, je nujno, da takoj, ko opazimo rdečino, obiščemo osebnega zdravnika. Zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolezni je ključnega pomena, saj je zdravljenje najbolj uspešno v začetni fazi. Pri nezdravljenih primerih se lahko bolezen kasneje izrazi v zgodnjih in poznih bolezenskih spremembah.

Zgodnje bolezenske spremembe se pojavijo nekaj mesecev, do eno leto po ugrizu okuženega klopa, kot vnetje osrčnika, vnetje sklepov, obolenje mišic (mialgija, miozitis) in živčevja (meningitis, encefalitis).

Pozne spremembe se pojavijo eno leto ali celo več let po okužbi, najpogosteje pri nezdravljenih bolnikih. Kažejo se kot kronična vnetja kože, sklepov in živčevja.

Vsi omenjeni bolezenski znaki pa niso pravilo, saj okužba pogosto poteka neznačilno. Vsekakor je najpomembneje, da si zapomnimo, kdaj nas je klop ugriznil, in da smo nekaj tednov po ugrizu pozorni na morebitne bolezenske znake okužbe.

Zdravljenje z antibiotiki je priporočljivo v vseh fazah bolezni. Prognoza je ugodnejša, če zdravljenje začnemo v začetnem stadiju. Način zdravljenja je odvisen tudi od vrste in izrazitosti bolezenskih znakov.

Za boreliozo zaenkrat ni cepiva.

ZANIMIVOST

Kri sesajo samo samice. Samci se prehranjujejo s tkivno tekočino. Klopi imajo na hrbtni površini telesa hitinsko ploščico ali ščit. Pri samcih omenjena ploščica pokriva celotno hrbtno površino telesa. Pri samicah je ščit omejen na manjšo površino, preostali del telesa pa je mehak. Ko se samica nasesa krvi, se mehki del telesa v obliki meha lahko razširi na dvestokratno velikost, nato se spusti z gostitelja.

Avtor: Tomaž Mezgec, mag.farm.

Datum: januar 2011